

○ TRẦN THỊ BÍCH LIÊU*

Một trong những phương châm của đổi mới trong dạy và học ngày nay là «Lấy người học làm trung tâm». Điều này có ý nghĩa cả về mặt khoa học lẫn mặt nhân văn dựa trên

những bằng chứng của khoa học tâm lí, khoa học giáo dục và xã hội - nhân văn học khi nghiên cứu về con người. John Dewey, trong học thuyết giáo dục của mình đã chỉ rõ: 1) Trẻ em là trung tâm của quá trình giáo dục. Dựa trên các nhu cầu, sở thích và các năng lực của trẻ, người lớn hướng dẫn, hỗ trợ sự phát triển ở trẻ để trẻ tự khám phá tri thức và thế

giới một cách tích cực, chủ động nhằm phát triển các năng lực của bản thân (cá nhân hóa người học, dạy học tham gia tích cực); 2) Giáo dục là cơ hội để học sinh (HS) khám phá và áp dụng kinh nghiệm vào những tình huống mới (dạy và học là quá trình khám phá); 3) Xây dựng mối quan hệ hợp tác giữa người học và giáo viên (GV), giữa người học với người học (dạy học tương tác); 4) Học tập là trách nhiệm cá nhân (tự học, học tập suốt đời); 5) Học tập gắn với thực tiễn cuộc sống, để người học được hòa mình vào cuộc sống thật (học thật, dạy thật và đánh giá thật). Những xu hướng này hòa quyện vào nhau trong phương thức dạy

học, giáo dục lấy «người học làm trung tâm» và không thể tách rời.

Sự khác biệt giữa giáo dục thế kỉ XX và XXI (xem bảng)

Giáo dục thế kỉ XX	Giáo dục thế kỉ XXI
Dựa vào thời gian	Dựa vào kết quả
Tập trung vào luyện trí nhớ và nhớ các sự kiện	Tập trung vào: HS học gì, có thể làm gì
Các bài học phát triển năng lực bậc thấp của thang Bloom - kiến thức, tổng hợp và áp dụng.	Việc học được thiết kế ở các bậc cao của thang Bloom: tổng hợp, phân tích và đánh giá.
Dựa vào sách giáo khoa, giáo trình	Dựa vào nghiên cứu
Học thụ động	Học tích cực
Người học làm việc trong "bốn bức tường" cách biệt	Người học làm việc hợp tác với những người học khác trong lớp và ở những nơi khác trên thế giới (lớp học toàn cầu).
GV là trung tâm - là nguồn cung cấp thông tin chính	Người học là trung tâm, GV chỉ là người trợ giúp/ huấn luyện
Người học ít (hoặc không có) tự do	Người học có nhiều tự do (lựa chọn nội dung, phương pháp, GV và thời gian học)
Người học ít được khuyến khích và tin tưởng	Người học được khuyến khích, được tin tưởng và được tôn trọng
Chương trình rời rạc, thiếu liên kết	Chương trình liên kết, thống nhất
GV chấm điểm dựa vào mức trung bình HS đạt được	Chấm điểm dựa trên những điều HS học được
Không đặt yêu cầu cao đối với người học	Đặt yêu cầu cao đối với người học và tin tưởng rằng mọi HS đều có thể đạt kết quả cao
GV là người duy nhất đánh giá HS.	Đánh giá của chính HS, GV và những người khác.
Chương trình học ít liên quan đến HS	Chương trình học liên quan đến sở thích, kinh nghiệm, tài năng và thế giới thực của HS
Ấn phẩm in là tài liệu học tập chủ yếu của HS	Hoạt động của HS, các dự án và nhiều hình thức khác của truyền thông được sử dụng cho việc học tập.
Không chú ý đến sự đa dạng của HS	Chương trình và giảng dạy chú ý đến sự đa dạng của HS, cá nhân hóa người học
Xóa mù gồm ba lĩnh vực: đọc, viết và tính toán	Xóa mù nhiều lĩnh vực liên quan đến cuộc sống và làm việc trong kỉ nguyên toàn cầu hóa.

Nền giáo dục của thế kỉ XXI tất yếu phải hướng vào việc GD-ĐT công dân của thế kỉ XXI. «*Chuẩn công dân thế kỉ XXI*» đã được nghiên cứu dựa trên các xu hướng và đòi hỏi của xã hội hiện tại: xã hội tri thức và sáng tạo, chẳng hạn: hiểu biết toàn cầu và năng lực giao tiếp, hợp tác toàn cầu; sáng tạo và phát minh, năng lực công nghệ thông tin và truyền thông - ICT (năng lực tìm kiếm, phân tích, xử lí và sử dụng thông tin); tư duy phê phán và giải quyết vấn đề; năng lực sản xuất kiến thức - kết quả của tư duy sáng tạo, biết phê phán và

* Trường Đại học giáo dục - ĐHQG Hà Nội

biết sử dụng thông tin; các kỹ năng sống và kỹ năng nghề nghiệp; các giá trị đạo đức cơ bản: trung thực, thật thà, biết thông cảm, chia sẻ, biết tha thứ, biết ơn, yêu hòa bình, hữu nghị, có tình yêu và lòng kính trọng.

Dựa trên «*Chuẩn công dân thế kỷ XXI*», nhiều nước trên thế giới đã xây dựng chiến lược giáo dục, chương trình giáo dục và đào tạo người học thế kỷ XXI; xây dựng chuẩn GV và lãnh đạo thế kỷ XXI để GV và cán bộ quản lý, lãnh đạo giáo dục thực hiện được các mục tiêu đào tạo công dân thế kỷ XXI cho đất nước.

Đã có một sự thay đổi lớn và khác biệt lớn giữa giáo dục thế kỷ XX và thế kỷ XXI khi mà phương châm «*Lấy người học làm trung tâm*» ngày càng được đề cao.

Trong rất nhiều chiến lược và cách thức để hiện thực hóa phương châm, việc áp dụng công nghệ thông tin truyền thông (ICT) vào giáo dục được xem là một công cụ mạnh và hữu ích, có tác dụng lớn cho quá trình này. ICT sẽ giúp việc tích cực hóa, cá nhân hóa người học, tạo sự tương tác và quá trình tự khám phá cũng như quá trình tự học diễn ra một cách dễ dàng. Các nhà giáo dục thế giới khẳng định rằng, sống trong môi trường kỹ thuật số, khi mà HS thành thạo ICT, thì việc cán bộ quản lý giáo dục và GV thiếu các năng lực ICT là điều không thể chấp nhận được. Do vậy, «*chuẩn*» của nhà trường hiện đại sẽ là: sử dụng ICT như là công cụ để dạy - học và quản lý, tạo các trang web phục vụ dạy và học; HS cần được khám phá các kiến thức mới trên mạng, phát triển web, blog của riêng mình, sáng tạo, trình bày và bảo vệ các quan điểm cá nhân... Còn yêu cầu đối với GV là: 1) GV thay việc yêu cầu HS «*Học những kiến thức này và làm như thế này*» bằng «*Hãy sáng tạo kiến thức và cách làm.*»; 2) Dạy HS học nơi tìm kiếm thông tin thay cho việc dạy các em học cái gì; 3) Giúp HS sử dụng ICT để thể hiện năng lực và phẩm chất của mình; 4) Thay việc dạy trong lớp bằng việc dạy trong thế giới thực mà HS đang sống; 5) GV thay đổi cách đánh giá việc học tập cho HS: sử dụng kết hợp đánh giá «*cho học tập*» (giúp người học hiểu rõ việc học của bản thân và khuyến khích họ học tập tốt hơn) và «*vi học tập*» (xác định kết quả cuối cùng mà người học đạt được); 6) Các đánh giá này sử dụng các tình huống thật trong

cuộc sống và trong thế giới thật; 7) Có năng lực cao và có hiểu biết các xu thế quốc tế hóa và toàn cầu hóa để áp dụng vào quá trình giáo dục. GV hiểu và sử dụng các phong cách học tập khác nhau của người học, có các phương pháp dạy học hiệu quả, hiểu biết các nền văn hóa khác nhau; 8) Có cái nhìn mới và giá trị mới đối với giáo dục.

Kỹ năng ICT và lãnh đạo ICT cũng là một trong những trọng tâm được nhấn mạnh hiện nay khi nói về chuẩn và các kỹ năng lãnh đạo của các hiệu trưởng. ICT được thể hiện trong toàn bộ các hoạt động quản lý và lãnh đạo của họ từ xây dựng viễn cảnh đến việc lập kế hoạch, giao tiếp, chỉ đạo và đánh giá. Lãnh đạo các cấp được yêu cầu cần xây dựng «*văn hóa sử dụng*» có hiệu quả ICT trong dạy và học, giúp GV lên kế hoạch sử dụng ICT để hỗ trợ việc học của HS; tạo cơ hội để HS được sử dụng ICT, mở rộng các khả năng xòe mù về kỹ thuật số, cá nhân hóa việc học tập, đánh giá tác động của ICT đối với hành vi nói chung và thái độ đối với học tập của HS, cách thức sử dụng ICT để liên lạc với gia đình HS và cộng đồng.

Hiện thực hóa mục tiêu «*lấy người học làm trung tâm*» không phải là điều mới mẻ và khó thực hiện khi chúng ta có cách làm và biết tận dụng thế mạnh của ICT cũng như có cái nhìn toàn diện, đầy đủ và tổng hợp về nó. Điều này đòi hỏi sự thống nhất từ cấp lãnh đạo cao nhất của một quốc gia đến mỗi GV, HS, các bậc phụ huynh (đặc biệt là GV) và được bắt đầu từ việc xây dựng «*chuẩn người học*» - cụ thể hóa bằng các chiến lược phát triển, chủ trương chính sách, hoạt động giáo dục... cho một quốc gia hay một xã hội trong tương lai. □

Tài liệu tham khảo

1. ICT Council of South Australia. **ICT Industry Education and Skills Development Strategic Plan** (April, 2005). www.informationeconomy.sa.gov.au.
2. ISTE (International Society for Technology in Education). **National Educational Technology Standards for administrators** (2009). www.iste.org.
3. Rotherham J.A - Willingham.D. **21st Century Skills: The Challenges Ahead, Educational Leadership** (Volume 67 | Number 1, Pages 16-21, Copyright 2009 by ASCD).